

ПЕРСПЕКТИВИ І ЗАГРОЗИ РЕАЛІЗАЦІЇ РІЧКОЮ СЕЙМ ФУНКЦІЙ ЕКОЛОГІЧНОГО КОРИДОРУ У НАЦІОНАЛЬНІЙ ЕКОМЕРЕЖІ УКРАЇНИ

*Кузьміна Т.М., ст. викладач, Гой Б.О., студент, СумДУ, м. Суми;
Бабко Р.В., ст. наук. співробітник, Інститут зоології ім. І.І. Шмальгаузена
НАН України, м. Київ*

Долина річки Сейм входить до складу Галицько-Слобожанського екологічного коридору екомережі України [1]. В її межах розташовано дві ключові території – заказник загальнодержавного значення «Середньосеймський» і регіональний ландшафтний парк «Сеймський». У перспективі ці території мають увійти до складу національного природного парку (НПП) «Середньосеймський». Реалізація проекту створення на цій території НПП має забезпечити не тільки перспективу збереження унікальних природних комплексів, а й сприяти економічному відродженню регіону.

У зв'язку з вище названими перспективами, спираючись на накопичену інформацію щодо стану екосистеми р. Сейм, зокрема, про різноманіття видів тварин і рослин, їх просторове розповсюдження і кількісну представленість та використовуючи методичні підходи експрес-оцінки стану територій природно-заповідного фонду та визначення пріоритетів щодо управління ними [2], виконано оцінку сучасного стану території заплави р. Сейм, яка має увійти у НПП «Середньосеймський». На першому етапі було систематизовано негативні чинники впливу та їх потенціальний вплив на біологічне різноманіття, структуру екосистеми і можливі соціально-економічні збитки від їх дії.

За біологічною важливістю [2] природоохоронні території (ПТ) у долині Сейму переважають усі інші ПТ аналогічних категорій на території Сумської області, зокрема, за показниками кількості видів, занесених до Червоної книги України (ЧКУ), Європейського Червоного списку і Додатку 2 Бернської Конвенції; за різноманіттям видів; значенням в системі ПТ; за площею збережених водно-болотних угідь. До того ж, заплава Сейму на території Сумської області є єдиним в Україні підтвердженим місцем існування реліктового виду – хохулі звичайної.

Річка Сейм є найбільшою притокою Десни і відіграє значну роль у відновленні її рибних запасів. У Сеймі досі існують популяції стерляді (ЧКУ), миня (ЧКУ), яльця звичайного (ЧКУ), бистрянки російської (ЧКУ і Додаток 2 Бернської конвенції). У заплавах водоймах збереглася популяція карася звичайного (ЧКУ).

До 2011 року, найбільш значущими *негативними чинниками* впливу на екосистему р. Сейм залишались сільськогосподарська діяльність, рекреаційне навантаження і браконьєрство. При цьому інтенсивність їх негативного впливу утримувалась в амплітуді від помірного до суттєвого. У 2011 році до перелічених вище негативних чинників перманентної дії додалося зарегулювання Сейму шляхом спорудження трьох гребель в районі м. Путивль, які перетворили вище розташовану ділянку Сейму на руслове водосховище. Як відомо, створення руслового водосховища супроводжується зміною гідрологічного статусу водотоку і, відповідно, відбуваються складні перебудови структури водної і наземної підсистем екосистеми річки. У перші роки на зарегульованих ділянках річок, як правило, спостерігається ефект підвищення рибопродуктивності. Однак через 3-4 роки після зарегулювання відбувається суттєве зниження біологічного різноманіття водних організмів і зменшення рибних запасів зокрема. Скорочення рибної продукції супроводжується і значним скороченням різноманіття видів риб. Так, у перспективі в Сеймі вище Путивля можна очікувати зникнення більшості червонокнижних видів риб і багаторазового підвищення ураженості риб паразитами. Вже за кілька років треба очікувати зникнення у середній течії Сейму стерляді, синця, чехоні, бистрянки російської, яльця. Крім того, буде скорочуватись чисельність в'язя, білизни, головня, пічкура і ряду інших видів. Вірогідніше за все, зникне мінога та ряд видів моллюсків, зокрема *Unio crassus*, включений до списків Міжнародного союзу охорони природи, а також до Європейської директиви з охорони місць існування.

Окрім зазначених негативних тенденцій, зміна гідрологічного режиму на ділянці вище м. Путивль призведе до посилення проявів інших негативних чинників. Так, зарегулювання русла призведе до підсилення замулення і заростання берегів та русла вищою водною рослинністю (ВВР). Ці процеси матимуть тенденцію щорічного просування вище за течією.

Зарегулювання річки Сейм за масштабом впливу охопить більше 50% площі існуючих ПТ. За ступенем впливу цей чинник є загрозливим, а за тривалістю – постійно діючим. Протягом наступних років це спричинить зниження як екологічної цінності ПТ у долині р. Сейм, так і соціально-економічної значущості річки Сейм в цілому.

До цих збитків, спричинених зарегулюванням, слід додати реальні кошти, які доведеться витратити з місцевих бюджетів на боротьбу з підтопленням довколишніх територій, яке є одним з наслідків зарегулювання.

Список літератури

1. Попович С.Ю., Василенко В.С. Екомережа Лісостепу України (Картосхема та її легенда) // Заповідна справа в Україні. Том 15. Вип. 1, 2009. – С. 1-5.
2. Експрес-оцінка стану територій природно-заповідного фонду України та визначення пріоритетів щодо управління ними / Б.Г. Проць, І.Б. Іваненко, Т.С. Ямелинець, Е. Станчу – Львів: Гриф Фонд, 2010. – 92 с.